

kende *Aernout Jan de Beaufort*, die de dochter van genoemde heer Stoop trouwde en o.m. lid was van de provinciale staten van Utrecht, kreeg het dorp in 1861 aan de Woudenbergseweg een hervormd kerkje met pastorie.

De pyramide, opgeworpen ter herinnering aan de legers van keizer Napoleon, heeft in de oorspronkelijke vorm maar een paar jaar bestaan; reeds in 1808 sloopte men de houten obelisk. Het is aan de toenmalige burgemeester van Woudenberg *J. B. de Beaufort* te danken, dat het gedenkteken in de negentiger jaren der vorige eeuw geheel gerestaureerd en van een stenen obelisk voorzien werd.

A. GRAAFHUIS

DE NAAM: „DEN TREEK”

In het aprilnummer van Oud-Utrecht (nr. 4, 1962) treffen wij in de rubriek „nieuwe publicaties” een bespreking aan van de beschouwingen van prof. J. S. Huisman, gewijd aan plaatsnamen in de Gelderse Vallei, in de „Mededelingen van de vereniging van naamkunde te Leuven en de commissie van naamkunde te Amsterdam”, waarin de referent (v. C. J.) opmerkt, dat menigeen het curieus zal vinden, dat De Treek eigenlijk een der vele eiknamen is in die streek, en de verdere provincie: „Uit (een verondersteld) Ter-Eke is Treek gegroeid, dat, toen de naam ondoorzichtig werd van een nieuw lidwoord werd voorzien: De Treek”.

Hoezeer deze naamsduiding aannemelijk voorkomt, waar toch de omgeving van „Den Treek” inderdaad een typisch eikenland is; de niet veraf gelegen buurtschap „Ekeris” onder Woudenberg dit mede accentueert; de 209-jarige Treeker-eik, nabij het landhuis staande en een omvang vertonend van ruim vier meter daarvan een prachtig bewijs levert; en het vele akkermaalshout hier weleer geëekt, om er de looibast of „eek” van te winnen, ook al in die richting wijst; geloven wij toch dat de hooggeleerde schrijver, indien hem de plaatselijke situatie en haar wordingsgeschiedenis meer bekend ware, wellicht tot een andere naamsduiding zou geraken.

In de stellige mening verkerend, dat de hier bepleitte naamsduiding niet de voorkeur verdient, en het dus zijn nut kan hebben tegenover de hier geuite, een andere mening kenbaar te maken, welke onzes inziens uit de historische ontwikkeling der streek valt af te leiden, moge deze hier volgen:

„Den Treek” behoorde weleer tot de zesentwintig hoeven welke de mark, van de Leusderberg uitmaakten, en wordt in de oudste stukken daarvan omschreven als de „vijfviertel hoeve ofte den Treeck mette Paardecamp”.

Deze aanduiding als vijf-vierendeels hoeve doet vermoeden, dat Den Treek onder de zesentwintig hoeven een vooraanstaande plaats

innam, terwijl „mette Paardencamp” er op duidt, hoe hier een belangrijk deel der „almende” gelegen was. Een acte van 12 augustus 1605¹⁾ maakt namelijk gewag van „de brinck leggende voor die deure van Jan Jansz op den Treeck” en bewijst derhalve dat hier de brink van de mark, waar de paarden weidden, gevonden werd.

Gelegen aan de oude Vieweg, die uit de Gelderse Vallei langs de beek opwaarts trekt, om door het huidige Treekerbos (destijds één groot heidegebied) sporen trekkend, als „koesporen en „schapendrift” — namen, waarbij nog heden de boswegen genoemd worden — de heide te bereiken; waar het overige vee werd heengevoerd, als in de waterrijke Gelderse Vallei de beweiding onmogelijk werd, zodat jaarlijks een grote trek van vee, langs de Vieweg en zijn zijsporen, heen trok naar de Leusderberg.

Het is bekend, dat de Gelderse Vallei in de oudste oorkonden slechts twee doorwaadbare plaatsen kende: „Bachevoorde”, het tegenwoordige Bavoort, en „Ruvoorde”, dat door deskundigen gezocht wordt in de buurt van Maarsbergen en in de richting van Rumelaar. Wanneer wij nu lezen in het regest ener oorkonde van 23 oktober 1334²⁾, dat de bisschop verklaart goed te keuren, dat zijn hofluiden van Loesden aan Arnoud van IJsselsteine ridder, gegeven hebben de hoeve Wilsland gelegen tussen „Badevorde” (Bachevoorde) en „de Treke aan de Beke”; dan wil het ons toeschijnen, waar hier reeds in de 14de eeuw de naam „de Treke” in relatie tot „de Beke” voorkomt, dat de daar langs voerende Vieweg toch wel duidelijk maakt dat hier reeds toen een derde doorwaadbare plaats gelegen was.

Het verbaast ons dan ook niet, wanneer in de jaren 1521, 1546, 1554 en 1563 in de rekeningen van ontvangsten der thins-, bedehont- en paertgensgelden, de vijfviendeels hoeve met de paardcampe „den Treck” genoemd wordt, een naamgeving waarop reeds door de bekende pastoor Rootselaar in zijn historische sprokkelingen in de Amersfoortsche Courant van de jaren van '80 gewezen werd. Deze, met de toenmalige bewoner van Den Treck, mr. W. H. de Beaufort in correspondentie zijnde, trok de conclusie dat de naam Treck als Treck geschreven, evenals de uitgang -trecht, van trajectum viel af te leiden en dus op een doorwaadbare plaats in de beek zou duiden. Geheel een bevestiging dus van wat wij aan voornoemde oorkonde van 1334, als onze opvatting, ontleenden.

Vermelden wij tenslotte nog dat de bewoners der vijfviendeels-hoeve, aanvankelijk veelal de naam voerend van afwisselend Leendert Janszoon en Jan Leendertszoon, geleidelijk „van den Treeck” als nadere aanduiding bij hun naam voegden, waardoor dit „van den Treeck” tot familienaam werd. Dit blijkt duidelijk uit een oude thinsbrief dd. 19 november 1700, op den Treck in het archief aanwezig, waar het luidt:

1) Zie: Van Iterson, De historische ontwikkeling van de rechten van de grond in de provincie Utrecht (blz. 636).

2) Zie: Berkelbach van der Sprenkel, „Regesten van oorkonden betreffende de bisschoppen van Utrecht (no. 1127).

„..... ende gecompareerd is de heer Johan van den Treeck med. Doctor ende verklaarde hoedat door dode en overlijden van Leendert Jansz. van den Treeck, zijn grootvader, op hem was gesuce-deerd ende bestorven een stuks land ende Erve gelegen in de ge-rechte tot Leusden zoo van outs aldaar gelegen is aan dat heetveld omtrent die Stadt van Amersfoort, geheeten:

„die Vijfvierendeels hoeven ofte den Treeck mette Paardecamp”. Ware toen de naam „ter Eke” bekend en gebruikelijk geweest, dan zou — dunkt ons — zeer waarschijnlijk ter Eke als „familienaam” zijn opgedoken.

Overigens wordt steeds de naam met „ck” geschreven, alleen is het Treck van de 16de eeuw, reeds vrij spoedig Treeck geworden — gelijk uit de bovenvermelde acte van 12 augustus 1605 blijkt.

Toegegeven dat dit Treeck de mogelijkheid blijft openen aan ter Eeck (maar dan met ck) te denken, het 16de eeuwse „Treck” en de aanwezigheid van de Brinck voor „die deure op den Treeck” pleit — dunkt ons — sterk voor de door ons gehuldigde opvatting.

En dan is hier eindelijk nog dit lidwoord „den” wat de eeuwen door voorkomt, en dat toch sterk als een datief aandoet — — „aan den Treck”. Waar de 14de eeuw — gelijk wij zagen — reeds de Treke aan de Beke kent, kwam hier jaarlijks „de grote trek” van het vee langs, — — gelijk later de transvaalse boer die evenzeer kende, maar dan op grotere schaal en niet om water te ontvliesen, maar om het op te zoeken, voor zijn vee!

W. H. DE BEAUFORT.

BOEKAANKONDIGINGEN

P. T. A. Swillens, *Jacob van Campen, schilder en bouwmeester 1595-1657*. Van Gorcum en Comp. N.V., Assen 1961, 299 blz. met illustraties (ing. f 16,50, geb. f 18,50).

Iedereen, pleegt men te zeggen, weet wel, dat „het paleis op den Dam” door Jacob van Campen gebouwd is, al zal men dat „iedereen” met een grote korrel zout dienen te nemen. Daarmee houdt overigens de kennis van de Nederlander over een onzer bekwaamste bouwmeesters volmaakt op. Van nu af echter kan hij die leemte aanvullen door de lectuur van de publicatie, die de heer Swillens na jarenlange voorbereiding tot stand gebracht en met steun van het Prins Bernhard Fonds heeft doen uitgeven.

Het boek beschrijft Van Campens levensgang in verband met zijn „Umwelt” en zijn werkzaamheid. De geboren Haarlemmer met veel amsterdamse relatie leefde in een, ondanks of dank zij de oorlog met Spanje, van economische en culturele vitaliteit vervulde eeuw. „De boukunst bloeyt te midden van 't gevecht” - zo trok Vondel een bepaald aspect van die levenskracht in enkele woorden samen. In die bouwactiviteit heeft Van Campen een bijzonder groot aandeel gehad,